

Episcopul Huşilor, Grigore Leu

†*Emilian Crişanul*

Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Aradului

EPISCOPUL HUŞILOR, GRIGORIE LEU ŞI CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Venirea la Huşi a noului chiriarh, Episcopul Grigorie Leu (n. 1881 - †1949) (11 iunie 1940: alegerea; 28 iulie 1940: întronizarea)¹ a coincis cu începutul războiului pe teritoriul ţării noastre (1 iunie 1940). Aşadar, Episcopul Grigorie a fost întronizat la câteva săptămâni după luarea cu forţa a Basarabiei de către Uniunea Sovietică (Note ultimative: 26 şi 28 iunie 1940) şi cu câteva săptămâni

Înainte de Dictatul de la Viena, din 30 august 1940, când nordul Transilvaniei a fost cedat Ungariei la presiunea Germaniei și Italiei, iar pe 7 septembrie 1940, prin Tratatul de la Craiova, Bulgaria lua sudul Dobrogei (Cadrilaterul).

După neutralitatea declarată la începutul războiului (6 septembrie 1939), România intră în război la 22 iunie 1941 alături de Germania împotriva Rusiei.

Acesta era contextul debutului pastoral al Episcopului Grigorie Leu la Huși, în condițiile în care el avusese misiunea de confesor la mai multe unități militare în Primul Război Mondial (1916-1918).

Primit cu multă răceală la Huși, Episcopul Grigorie a avut puterea să treacă peste răutățile oamenilor și greutățile vieții și să cugete la lucruri mai importante: „Iată, venind cu trenul, privind deasupra înălțimilor pitorești ale Hușilor, am lăcrimat văzând plaiurile pitorești ale Basarabiei, care prin vitregia soartei a fost răpită de la patria mamă. Am lăcrimat, căci eu sunt din acea pleiadă care, după suflet, am fost în Basarabia și am muncit, punând suflet din sufletul meu pentru românizarea și culturalizarea acestei frumoase provincii românești”².

1. EPISCOPUL GRIGORIE LEU PE FRONTUL DE LUPTĂ DIN BASARABIA

Din documentele de arhivă din perioada păstoririi Episcopului Grigorie la Huși reiese preocuparea acestuia pentru ajutorarea românilor basarabeni și a armatei în timpul războiului, efectuând trei vizite misionar-pastorale. Listele cu preoții din Episcopia Hușilor care au mers în misiune în Basarabia și Transnistria alături de Episcopul Grigorie Leu sau singuri au fost publicate de istoricul Costin Clit și părintele protosinghel Zaharia Curteanu³.

Într-o primă acțiune, Episcopia a pus la dispoziția statului român spații pentru spitalizare și orfelinat pentru copii la Schitul „Vovidenia” din Huși și la mănăstirea Dobrovăț⁴.

În acest sens, generalul Nicolae Pălăgeanu a transmis o scrisoare de mulțumire Episcopului Grigorie pentru punerea la dispoziție a azilului de la Schitul „Vovidenia” pentru soldații răniți⁵.

Totodată, transmitea preoților din eparhie să sprijine autoritățile Statului român în lupta și susținerea războiului antisovietic cu alimente și lucruri necesare⁶. La această solicitare, protopopol județului Tutova de Sus comunică chiriarhului modul în care s-au mobilizat preoții în vederea sprijinirii Armatei Române în război⁷.

Vizitele misionare ale Episcopului Grigorie în Basarabia și Transnistria se finalizau cu rapoarte trimise conducerilor Bisericii Ortodoxe Române și Statului român, prin care prezenta situația parohiilor, a școlilor, a instituțiilor publice, acțiunile întreprinse și măsurile ce trebuiau luate⁸. În raportul către Sfântul Sinod, Episcopul Grigorie menționează faptul că a fost în misiune în Basarabia însoțit de 12 slujitori în strânsă conlucrare cu arhimandritul Iuliu Scriban, șeful misionar de peste Nistru și domnul Munteanu-Râmnic, unde au săvârșit Sfânta Liturghie, au botezat mii de copii și tineri, au spovedit, 7 dintre preoți rămânând în misiune peste Nistru, iar ceilalți mergând în Tighina.

Cu același scop a fost trimisă o nouă echipă de 16 misionari. În Basarabia au fost în misiune și Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului, Episcopul Nicolae Popovici al Oradiei, Episcopul Vasile Lăzărescu al Timișoarei și Episcopul Armatei Parthenie Ciopron⁹. În raportul către Patriarhul Nicodim și Ministrul Cultelor, Episcopul Grigorie oferă detalii despre numele preoților care l-au însoțit în misiune și alte informații importante¹⁰.

În ședința Adunării Eparhiale a Hușilor, Episcopul Grigorie Leu a făcut o prezentare a misiunii din anul 1941 și începutul lui 1942 în Eparhie, Basarabia și Transnistria, spunând între altele: „La 21 iulie au trecut Prutul pe la Albița (...). În Chișinău era un dezastru de nedescris și de neînchipuit. Catedrala mitropolitană, ca și alte clădiri încă fumegau (...).

După 10 zile am vizitat din nou Chișinăul, când am stabilit rânduieli pentru intrarea în posesie a proprietăților eparhiale de peste Prut - la care fusesem în ziua de 23 iulie, când am trecut și pe la Țiganca și Fălcu unde am îngenucheat pe mormintele proaspete ale eroilor căzuți.

Încărcat cu merinde duhovnicească (cărți religioase și de rugăciuni, cruciulițe, medalioane, icoane), am cercetat pe dragii noștri răniți din spitalele Hușilor, Vasluiului și Bârladului.

Apoi în luna septembrie ne-am învrednicit să trecem și Nistrul cu 28 de preoți, în 2 serii, luând parte la sfințirea celei dintâi biserici restaurate în acele părți.

Mulțumirea sufletească a atins culmi de entuziasm, când am putut să trecem din nou Nistrul, să oficiem în Joia Mare la Denie și Vineri la Prohodul Domnului, în Tiraspol, iar Sfânta Înviere la Odessa.

Am trăit momente cum rar se pot întâmpla cuiva în viață. Nu sunt cuvinte a descrie măreția și entuziasmul unor așa oficiali și prăznuiri. Numai în astfel de împrejurări se poate vedea puterea mântuitoare a credinței creștine. Numai acum ne-am putut da seama că atotputernicia neamului românesc cu renașterea lui se datorește credinței și nădejdi în Dumnezeu cu

dragostea frățească și creștinească de legea și glia strămoșească¹¹.

Referitor la eparhia păstorită, chiriarhul informa ministrul Culturii despre bisericile afectate de război, după ce foarte multe locașuri sfinte suferiseră distrugerii și pagube în urma cutremurelor din 1940¹².

„La Huși au căzut 200 de obuze și tot atâtea bombe. Au omorât 45 de persoane, au ars 14 case și au stricat câteva clădiri. Patru bombe incendiare au căzut în biserica „Sfântul Gheorghe”, casa parohială și împrejurimile s-au aprins (...). Altele multe au căzut la Episcopie și Schitul „Vovidenia”. A explodat numai una la Episcopie, de asemenea și un obuz de tun, fără mari stricăciuni”, scria Episcopul Grigorie¹³.

Cu sau fără ierarhul lor, preoții din eparhie au mers pe timpul războiului în misiune, peste Prut în Basarabia și Transnistria¹⁴.

Așadar, dezrobirea românilor din Basarabia și Transnistria în vara anului 1941 a permis ierarhilor și clerului din Episcopia Hușilor și alte eparhii să întreprindă misiuni pentru ajutorarea spirituală și materială a fraților de peste Prut și Nistru.

Atrocitățile săvârșite de armata sovietică în Basarabia între luna iulie 1940 și vara anului 1941 întrec orice gândire umană și normală, acestea fiindu-ne relatate în documentele vremii și în chip deosebit de preotul Constantin Virgil Gheorghiu în romanul Ora 25.

Pe timpul războiului și după

aceea, preoții basarabeni au fost primiți să locuiască și să slujească în Eparhia Hușilor.

Un alt grup de preoți misionari (16 preoți) în frunte cu arhimandritul Ioil Băbaca au trecut în Basarabia și Transnistria la 17 octombrie 1941, pentru o perioadă mai lungă de timp¹⁵.

La 30 iulie 1943, episcopul trimite în regiunea Transnistria o nouă echipă formată din 25 de preoți, pentru cel puțin 6 luni de misiune¹⁶.

2. EFECTELE RĂZBOIULUI ÎN EPARHIA PĂSTORITĂ

Desigur că pe lângă misiunile întreprinse peste Prut, chiriarhul s-a ocupat de orfani, văduve, răniți și de pomenirea ostașilor jertfiți pe câmpurile de luptă, solicitând implicarea preoților în această operă social-filantropică¹⁷.

Din documentele vremii reiese faptul că pe fronturile celui de-al Doilea Război Mondial au participat 717 tineri de la Huși, mulți făcând parte din Divizia 15 infanterie și Divizia 21 infanterie, iar alții au luat parte la luptele de pe Prut, de la Țiganca la Odessa, Basarabeanca, Purcari, Cetatea Albă, Stalingrad, și în vestul țării, la Oarba de Mureș, Păuliș, Oradea, Carei până în Ungaria și Cehoslovacia¹⁸.

„În cimitirul orașului Huși se află înmormântați 120 de eroi căzuți în luptele de la Prut, Țiganca, din 1941”¹⁹.

Pe dealul Dobrinei sunt înmormântați 28 de eroi, morți prin împușcare, fără milă și îndurare de către armatele sovietice, în august 1944²⁰.

În condițiile războiului, obiectele de patrimoniu și arhiva cu documentele Episcopiei nu erau în siguranță, așa cum nu erau în toată Moldova. De aceea, s-a dat ordin

ca arhivele și patrimoniul eparhiilor din Moldova, ale instituțiilor Statului, ale unor școli importante să fie trimise spre păstrare în zonele românești mai protejate de război, și anume în Oltenia și Banat.

Prima evacuare a bunurilor Episcopiei s-a pus în vedere în iulie 1940. Consilierul de la Sectorul economic îl informa pe comandantul cercului de recrutare din Huși, că are nevoie de 8 care cu capacitatea de 800 kg fiecare pentru transportarea tezaurului Catedralei și a arhivei.

Tot în iulie 1940, membrii Consiliului Eparhial au întocmit un proces-verbal cu banii de la Casa de Drepturi și Consemnațiuni și tezaurul Episcopiei care urmau să fie depuse la Patriarhia de la București până când avea să se indice locul potrivit pentru depozitarea acestora²¹. În august 1940, protosinghelul Filaret Toma, marele eclesiarh al Catedralei era delegat să ridice de la Patriarhie veșmintele și odoarele bisericesti necesare cultului²².

În anul 1941, tezaurul și arhiva Episcopiei Hușilor au fost transportate și depuse la Centrul eparhial al Episcopiei Râmnicului, din Râmnicu Vâlcea.

Valorile bisericesti și arhiva au fost aduse înapoi la Huși în luna aprilie 1942 cu trenul²³.

Episcopul Grigorie Leu a mulțumit printr-o scrisoare Mitropolitului Olteniei Nifon Criveanu, pentru găzduirea arhivei și a bunurilor bisericesti la Catedrala

din Râmnicu Vâlcea²⁴.

Situația Episcopiei Hușilor împreună cu Basarabia a fost cumplită în cel de-al Doilea Război Mondial. Când ne gândim la succesiunea evenimentelor (în iulie 1940, rușii ocupă Basarabia; în august 1941, românii eliberează Basarabia; în august 1944, românii se aliază cu rușii împotriva Germaniei naziste), observăm că atrocitățile săvârșite de inamici pe teritoriul României (Huși, Basarabia, Transnistria) sunt incalificabile din punct de vedere uman și dezastruoase din punct de vedere material.

Orașul Huși a trecut prin numeroase încercări în timpul războiului²⁵. Eparhia Hușilor prin ierarhul, clerul și credincioșii ei a participat concret și substanțial la el, din punct de vedere uman și material.

Între preoții care au luat parte la război în calitate de confesori militari îi pomenim pe preotul Vasile Cehan, de la parohia „Sfântul Ioan” (Huși), care a activat în cadrul Regimentului 35 infanterie, întorcându-se după cucerirea Odesei cu decorații înalte („Coroana” și „Steaua României” în gradul de Cavaler), preotul Spiru Apostol, consilier-referent la Huși, care a slujit în cadrul Regimentului 10 Vânători și în Garnizoana Huși, preotul Vasile Manea, de la Catedrala episcopală, care a săvârșit serviciile religioase în cadrul Regimentului 25 Artilerie, preotul Vasile Nacu, mobilizat pentru un spital de campanie, preotul Emil Stoica, de la parohia

„Cuza Vodă” din Vaslui, care a fost activ la o unitate militară²⁶.

Preoții care nu au mers pe front au rămas în mijlocul comunităților parohiale în rugăciune, încurajare și susținere a credincioșilor pe timp de război și foamete.

Colectele, ajutoarele și toate bunurile destinate răniților, săracilor, orfanilor, văduvelor au fost organizate eficient și folositor de către preoții eparhiei.

Ierarhul misionar Grigorie Leu, clerul și credincioșii din Episcopia Hușilor au sprijinit atât armata română, cât și poporul român din Basarabia și Transnistria, din toate punctele de vedere.

Veșnică odihnă și lumină de la Dumnezeu pentru toți eroii, iar de la noi recunoștință, purtare în rugăciune și pomenire tuturor luptătorilor români, ostași, preoți și credincioși.

După război, Moldova a fost afectată de o mare secetă (1945-1946), iar populația nu mai avea cu ce supraviețui. În această situație, multe persoane au fost evacuate în regiunile Olteniei și Munteniei.

Episcopul Grigorie Leu a făcut un apel la preoții eparhiei să colecteze cereale și bani, care erau adunate în capitala județului și apoi împărțite după trebuință sinistraților și copiilor orfani²⁷.

Prin aceeași adresă din august 1945, în contextul încheierii celui de-al Doilea Război Mondial, chiriarhul înștiința clerul că prim-ministrul Petru Groza „a dispus eliberarea tuturor slujitorilor bisericești din lagăre și închisori și repunerea lor în slujbele avute, fără nici o epurație”²⁸.

Așadar, evenimentele istorice din perioada celui de-al Doilea Război Mondial²⁹ au avut consecințe dramatice atât pentru poporul român, cât și pentru Eparhia Hușilor, cu pierderi de numeroase vieți omenesti și distrugerea a unei importante părți din patrimoniul spiritual-cultural al țării.

La 30 decembrie 1947, Regele Mihai a fost obligat să abdice de către regimul comunist instaurat în România, care a proclamat ca denumire a țării Republica Populară Română.

Astfel, au trecut cutremurul, războiul și seceta cu foametea și s-a instaurat la putere în România regimul comunist, care a desființat mai multe eparhii ale Bisericii strămoșești, între care și Episcopia Hușilor, în 1949. Aceasta după ce Episcopul Grigorie Leu a fost forțat să se retragă de la conducerea eparhiei, trecând la viața veșnică la scurt timp după eveniment (1 martie

1949).

Proprietățile și bunurile patrimoniale ale Centrului eparhial Huși au fost împărțite către Eparhiile de la Roman și Galați. Totodată județul Fălciu s-a desființat, iar importanța orașului Huși a scăzut în urma acestor măsuri sociale și a altora, făcând să ajungă pe locul trei după Vaslui și Bârlad³⁰.

CONCLUZII

Atât în timpul evenimentelor socio-istorice menționate, cât și în perioada interbelică și comunistă, Episcopia Hușilor prin ierarhii, clericii și credincioșii ei a conviețuit liniștit și solidar alături de reprezentanții celorlalte religii și culte din regiune. Momentele de mare încercare pentru popor au dus la o solidaritate și întraajutorare între creștinii de credințe diferite.

Prin clerul și credincioșii săi, Episcopia Hușilor a cunoscut nenumărate evenimente sociale care au afectat și conturat calea naturală a unui parcurs firesc prin istorie spre veșnicie. Luptele dintre oameni și dintre popoare, rezistența în fața războaielor și a calamităților naturale au cuprins și teritoriul Episcopiei Hușilor, subliniind limitele umane și importanța providenței divine.

Constatăm cu recunoștință că ierarhii și clerul din Episcopia Hușilor s-au implicat în secolele XIX-XX în lupta poporului pentru unire, independență, libertate, bunăstare socială și supraviețuire în vremuri de restriște și în păstrarea speranței întru biruință și a credinței în Dumnezeu.

EPISCOPUL HUȘILOR, GRIGORIE LEU ȘI CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL EPISCOPUL GRIGORIE LEU OF HUSI AND WORLD WAR II

Abstract: The paper depicts the actions and role of episcopul Grigorie Leu in the region of Husi and his actions in Transnistria during World War II. His efforts were instrumental in helping the people during the evacuation of Bessarabia in 1940 and in helping the people manage the Great Draught after the war.

Keywords: Grigorie Leu, Husi, World War II, Moldavia, Bessarabia, Transnistria

- [1] †Emilian (Nica) Crișanul, Episcop-vicar, *Episcopia Hușilor: memorie și actualitate (Monografie istorică)*,
- [2] Editura Doxologia și Horeb, Iași – Huși, 2022, pp.190-197.
„Cronica Hușilor”, anul VII, nr. 6-7, 1940, p. 196.
- [3] Costin Clit, *Un document inedit privind activitatea din Eparhia Hușilor (1925-1943)*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, Anuarul Muzeului Județean „Ștefan cel Mare”, Vaslui, XXII-XXIV, vol. I, 2001-2003, pp. 417-419; Vezi și Protosinghel drd. Zaharia (Daniel) Curteanu, *Activitatea misionară a lui Grigorie Leu, Episcopul Hușilor, în Basarabia și Transnistria în timpul celui de-al Doilea Război Mondial*, în vol. „Episcopul Grigorie Leu: străjer la porțile otrăvite ale istoriei”, pp. 105-109.
- [4] Adrian Nicolae Petcu și pr. Nicolae Cătălin Luchian (editori), *Episcopul Grigorie Leu în vâltoarea istoriei. Documente (1924-1949)*, Editura Doxologia, Iași, 2019, pp. 340-341.
- [5] *Ibidem*, pp. 343-344.
- [6] *Ibidem*, pp. 341-343.
- [7] *Ibidem*, pp. 344-346.
- [8] *Ibidem*, pp. 348-350; 352-354.
- [9] *Ibidem*, pp. 367-373.
- [10] *Ibidem*, pp. 373-375.
- [11] †Grigorie, Episcop, *Cuvântarea P.S. Episcop Grigorie Leu, Adunarea Eparhială din 3 mai 1942*, în „Cronica Hușilor”, anul IX, nr. 5, mai 1942, Tipografia Sfintei Episcopii a Hușilor, pp. 5-6.
- [12] *Ibidem*, pp. 356-359.
- [13] *Ibidem*, pp. 356-357; 358-359.
- [14] *Ibidem*, pp. 380-381. În adresa către prefectul județului Fălciu, preotul consilier Anton I. Popescu solicita permisiunea ca 17 preoți să poată primi autorizații spre a merge în Transnistria.
- [15] Protos. drd. Zaharia (Daniel) Curteanu, *Activitatea misionară a lui Grigorie Leu, Episcopul Hușilor, în Basarabia și Transnistria în timpul celui de-al Doilea Război Mondial*, în vol. „Episcopul Grigorie Leu: străjer la porțile otrăvite ale istoriei”, Editura Horeb, Huși, 2020, p. 107.
- [16] *Ibidem*, p. 109.
- [17] Adrian Nicolae Petcu și pr. Nicolae Cătălin Luchian, *op. cit.*, pp. 487-488.
- [18] Vasile Calestru, *Orașul în veacul al XX-lea (Răscoala țărănească din 1907)*, în „Istoria Hușilor”, Editura Porto-Franco, Galați, 1995., p. 130.
- [19] *Ibidem*, pp. 130-131.
- [20] *Ibidem*, p. 131.
- [21] *Ibidem*, pp. 176-178.
- [22] *Ibidem*, p. 202.
- [23] *Ibidem*, p. 406.
- [24] *Ibidem*, pp. 406-407.
- [25] Costin Clit, *Orașul Huși în însemnări inedite între anii 1944-1947*, în „Cronica Episcopiei Hușilor”, vol. V, Huși, 1999, pp. 303-326. Aici sunt prezentate însemnările făcute de preotul catolic Francisc Cojocă din Fărcășeni (n. 1907), preot în mai multe parohii din țară, care prezintă cum s-au derulat evenimentele în Huși începând cu 1 ianuarie 1944. Prezintă amănunte despre mentalitatea oamenilor, despre eroi, dar și alte informații.
- [26] Costin Clit, *Un document inedit privind activitatea din Eparhia Hușilor (1925-1943)*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, Anuarul Muzeului Județean „Ștefan cel Mare”, Vaslui, XXII-XXIV, vol. I, 2001-2003, p. 416.
- [27] Adrian Nicolae Petcu și pr. Nicolae Cătălin Luchian, *op. cit.*, p. 619.
- [28] *Ibidem*.
- [29] Pactul Ribbentrop-Molotov din 23 august 1939, care a dus după război la pierderea Basarabiei, a Bucovinei de Nord și a Cadrilaterului; luarea cu forța a Basarabiei de către Uniunea Sovietică (note ultimative: 26 și 28 iunie 1940); Dictatul de la Viena, din 30 august 1940, când nordul Transilvaniei a fost cedat Ungariei la presiunea Germaniei și Italiei, iar pe 7 septembrie 1940, prin Tratatul de la Craiova, Bulgaria lua sudul Dobrogei, Cadrilaterul; 23 august 1944: Regele Mihai I-a demis și arestat pe Ion Antonescu, „Conducătorul Statului”; încetarea colaborării cu Puterile Axei și continuarea războiului împreună cu Aliații și Uniunea Sovietică împotriva Germaniei.
- [30] Vasile Calestru, *op. cit.*, p. 133.